

Színház és képzelet

Ohlopkov emléke

Az ötvenes évek végén az egyik moszkvai színházhoz meghívtak egy ismert és tekintélyes szovjet rendezőt, hogy náluk vigyen színpadra valamilyen darabot, meg-hozza bármit, amihez kedve van. A rendező *Hemingway Az öreg halász és a tenger* című művét javasolta előadásra. Erre a színház vezetője — amint a rendező később beszámolt róla — „a haja tövéig elpirult, s nem tudta, hová rejtsa a kezét és intelligenciáját”.

Az előadásból természetesen nem lett semmi: az indítvány valóban vakmerő volt. A színház hagyományos formáihoz szokott emberek, szakmabeliek és nézők számára egyaránt elképzelhetetlennek tűnt, hogyan lehet ezt a kisregényt

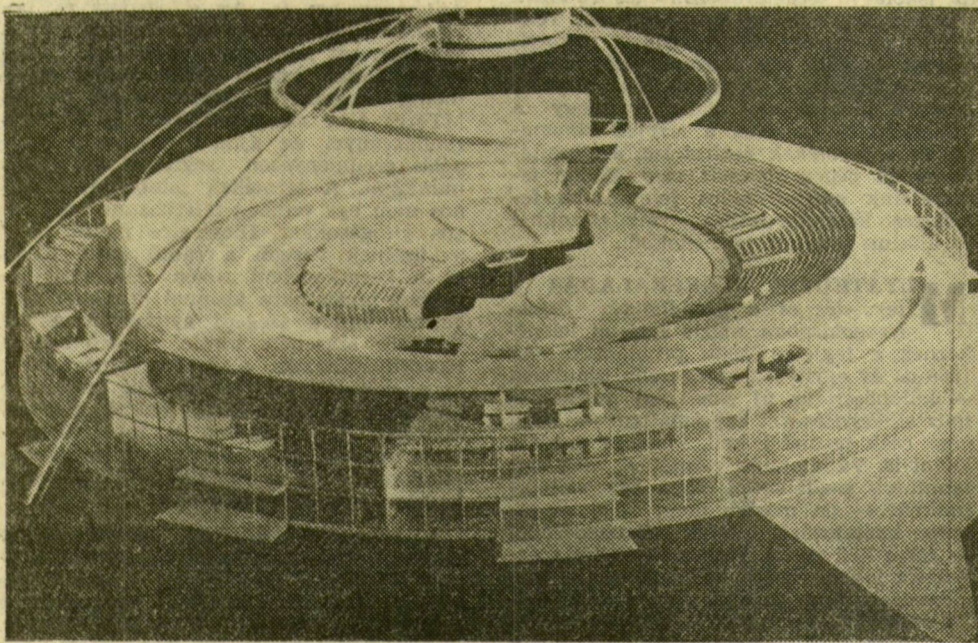
színpadra állítani. Hemingway regénye — ahogyan ismeretes — majdnem teljes egészében a nyílt tengeren játszódik, s cselekményének lényege, hogy Santiago, az öreg halász harcöl, kinn a nagy vízen, teljesen egyedül, kis bárkájában, a nagy hallal, amelyet végül is nem sikerül legyőznie.

Ez az anyag valóban elképzelhetetlen színpadon. Az a rendező azonban, aki előadását javasolta, magától értetődőleg egyáltalán nem tartotta ezt extrém dolognak. Ennek a rendezőnek szinte egész életét az a gondolat töltötte ki, hogy *mindent, ami alkalmas arra, hogy a valóságot szokásosnál teljesebben, hűvebben, hitelesebben bemutassa, mindent, ami ezzel kapcsolatban elképzelhető, szin-*

padra állítson. Ahogyan egyszer regénye egyik tanulmányában megfogalmazta: „Nem létezik olyasmi, amit a színház a maga eszközeivel meg ne tudna valósítani!”

Az egy héttel ezelőtt elhunyt Nyikolaj Ohlopkov, a modern szovjet színház egyik legnagyobb alakja volt ez a vakmerő rendező, olyan nagy egyéniségekhez méltó alkotó, mint *Sztanyiszlavszkij, Nyemirovics-Dancsenko, Tairov, Meierhold és Vahangov*. 1922-ben került Moszkvába, *Meierhold színházában* dolgozott, majd 1931-ben a *Realista Színház* vezetője lett. Többször játszott filmen, s rendezői és színészi munkájának elismeréseként hatszor részesült Sztálin-díjban.

Az ohlopkovi kettős problémakör

Ohlopkov tervezett színházának makettje. A színpad, illetve a játéktér egy forgatható korongon helyezkedik el. Ily módon a színeszek részint a nyílt térségben, a nézők között, részint mélységben, a kulisszák között is játszhatnak. A lehetőségek természetesen kombinálhatók.

Ohlopkov munkásságát két problémakör köré csoportosíthatjuk. Az egyik a *realista képzeletszerűség* érvényesítése, a másik a *színpadi játéktér megváltoztatásáért*, a színház és a közönség újfajta kapcsolatának kialakításáért végzett magas színvonalú elméleti és gyakorlati munkája.

Mindkét problémakör már első rendezéseiben jelentkezett. Az 1900-ban, Irkutszkban született rendező 18 éves korában szülővárosában lépett először színpadra és nem sokkal később ugyanitt vitte színre — elsőnek a Szovjetunióban — *Majakovszkij Buffó-Misztériumát* és itt rendezett úgynevezett *népi tömegjátékokat*, amelyek visszanyúltak a színpad-játszás kezdeti hagyományaihoz, azokhoz az idők-höz, amikor a színház a városi utcák és terek népi játékaiból kialakult.

A képzeletszerűség és a színpadi játéktér átalakításának gondolata már ezekben a korai munkáiban is felbukkant: s Ohlopkov rendezői tevékenysége főképpen és elsősorban azért jelentős, mert ezeket a *szovjet színpadot*, a népi színház lényegével kapcsolatos gondolatait elméletileg és gyakorlatilag részletesen kidolgozta.

A naturalista illúziók ellen

Mit jelent ez a képzeletszerűség? Amint már mondtuk, Ohlopkov szerint a színpadon minden megvalósítható. „A drámaíró, a rendező és a díszlettervező — írta egyik tanulmányában — azt szeretné bemutatni, hogy ég a száraz, aszálytól perzselte, tágas sztyepp, de hát... be lehet-e mutatni a színházban a sztyeppet, meg a tüzet, meg a füstöt, meg a fekete eget, s azt, hogyan futnak mindenfelől az emberek, hogy megmentsék a legértékesebbet, s gátat emeljenek a feléles lángok elé? Ugyan kérem! A mozi-ban megy a dolog...”

Ohlopkov ezen, s még sok más példán — többek között *Byron Eg és Föld* misztériuma, *Goethe Faustja*, s *Nyikolajeva Utközben* című regénye dramatizált változatának elemzésével — bebizonyította, hogy színházban sem megvalósíthatatlanok a sokszor „színpadszerűtlennek” tartott cselekmények. Akkor persze, ha a színház *lemond a naturalista illúzióteremtésről*, arról tehát, hogy a színpadon mindent *ugyanúgy* valósít meg, ahogyan az a „valóságban van”. S nem is úgy, hogy a film eszközeit kölcsönzi. A színház a maga sajátos eszközeivel is meg tud valósítani mindent, amit csak akar, ha épít a néző képzeletére, fantáziájára.

„Elegendő „egyetlen utalás” — írta Ohlopkov — és a képzeletörvényszék a nézőt a színdarab világába, Ily módon — s ezt a nagy szovjet rendező többször hangsúlyozta — az előadás a „színesz és a néző közös alkotása”. Az Irkutszkban rendezett tömegjátékok színpadán például semmiféle díszlet nem volt, s a nézők mégis pontosan tudták, hol játszódnak az események; a *beszéd és a színesz játék ereje* érezhető, látta meg velük. Ugyan-így mondták el nemcsak a nézők füle, hanem a szem számára is a színeszek *Cerantés Numancia* című tragédiájának előadásán, hogy ők nem emberek, hanem egyikük az *Éhség*, másikuk a *Háború*, a harmadik pedig egészen *Hispania*... S a nézők ezt — mint Ohlopkov írja — elhitték, elképzelték...”

A nézőtér és a színpad

Ohlopkov gondolatai a színpadi játéktér átalakításáról tulajdonképpen ugyanezektől az elképzelésektől kapcsolatosak. Azzal, hogy a nézők részvétele az előadásban a hagyományosnál *jelentősebb és intenzívebb legyen*. Amióta a reneszánsz megteremtette az úgynevezett „dobozszín-

padot” a színesz játéktér mai formáját, azóta a színpad és a nézőtér között megszünt az a közvetlen kapcsolat, amely korábban a népi, utcai és vásári játékok idején olyan nagyhatásúvá tette a színesz produkciókat — ahogyan ezt egyébként nemcsak Ohlopkov, hanem minden színháztörténeti munka is tanítja. Ohlopkov nem tagadta a dobozzínpadot — ahol a rivalda élesen és me-reven elválasztja a közönséget a színpadtól és a színesztől —, ezt is *egy lehetőségnek* tartotta az író és a rendező gondolatainak kifejezésére. De más lehetőségeket is keresett és valósított meg, olyan megoldásokat, amelyekben a *színpad és a nézőtér egymásba olvadt, összeforr*. Ohlopkov szerint vannak olyan művek, amelyeket intenzív hatással másképpen nem is lehet és nem is szabad előadni. Így rendezte például *Pagonyin Arisztokraták* című darabját, amelyet néhány éve nálunk, Budapesten is, a Thália Színház hasonló felfogásban mutatott be.

Elsődleges: a mondanivaló

A modern színház világ-szerte keresi az új megoldásokat. Sok ezek között a jelentéktelen esztétikai já-nétek, fomalista törekvés is. Ohlopkov kísérletei azonban *kiemelkednek* ezek közül. Mindenekelőtt azért, mert ő — még legmerészebb kísérleteiben is — *mindig a tartalmat, a mondanivalót, a mű és az előadás eszméjét tekintette elsődlegesnek*. Ezért arra, amit ő tanított, lehet és érdemes építeni. Gazdagabb, érdekesebb, sokszínűbb, vonzóbb és kifejezőbb lesz vele és általa a színház.

OKRÓS LÁSZLÓ

LÓDZ

Új városnegyedek emelkednek
Fejlődő és új gyárak
Atéptik a szűk utcákat

Lengyel testvér- városunk életéből

Ciolkowskj utcai házat, 14 iskolát és óvodát érdemes megemlíteni. (A felszabadulás óta Lódzban 121 iskola épült.) A P. Lumumba Akadémia új negyede két diákszállóval és nagyméretű menzával gazdagodott.

Sokat várnak a lódziaiak 1967-től, amely a város még gyorsabb fejlődésének éve lesz. A legnagyobb érdeklődést a *Pilica-Lódz nagycsatorna* építésének előkészületei váltották ki. A nagycsatorna megoldja majd a város víz-ellátását. A csatorna víze feltölti majd a város víztárolóit, továbbá lehetővé teszi a textilipari üzemek zökkenőmentes vízellátását.

Hamarosan átadják a *Nagyszínház* épületét, amely Európa tíz legnagyobb színházai közé tartozik. Nézőtere 1200 férőhelyes. A megnyitó előadás dátuma január 19; a *Szovjet Hadsereg* ezen a napon szabadította fel városunkat.

Néhány hónap múlva adják át rendeltetésének azt a több száz méteres alagutat, amely a vasútvonal alatt létesült a Chojny lakónegyedben. Ez az alagút felszámolja az egyik legforgalmasabb főútvonalunkon gyakran képződő közlekedési dugót. Közvetlenül az alagútépítés befejezése után vasúti viadukt építéséhez fognak a Kopcinski utcában.

Osszel fejeződik be az LKS stadion építése, melynek nagytribünjét a legújabb konstrukció elképze-

sek alapján emelik. A pályát esti mérkőzések játszására is alkalmassá teszik.

Tisztább levegő

Az idén még bátrabban halad Lódz belvárosának átépítése, és a kelet-nyugati főútvonal, a Glówna utca kiépítése. Néhány 14 szintes ipari adminisztrációs rendeltetésű magasház is épül majd a belvárosban, és ezzel megkezdődik a legközelebbi időszakra időzített belvárosi rekonstrukciós tervek végrehajtása.

A lakóházépítkezés a *legjobb mikroklímájú negyedekben* folytatódik tovább. Fejlődnek a kommunális létesítmények, szolgáltatási intézmények, a vízvezeték, gáz, távfűtési és csatornahálózat rendszere is, mintegy 150 kilométerrel.

Az ipari idén is a fejlődés fogja jellemezni. Az 1966-os évben főként a textil-, a vegyi-, valamint az energiaipar fejlődött. Idén megkezdjük néhány, a belváros levegőt szennyező üzem, így a gumigyár és a Strzelczyk fémipari üzem áttelepítését a város peremére. Befejeződik három új gyár: a műszaki cikkek, az elektromos berendezések gyára és egy új nyomda építése is.

Nincs mód arra, hogy minden beruházást megemlítsék. Csupán néhány olyan létesítményt soroltam fel, amely arra utal, hogy *városunk egyre inkább szociális Lódz* fejlődik. Olyan város, amelyben kényelmesebben élünk és dolgozunk.

SERGIUSZ KLACZKOW,
a lódzi Głós Robotniczy
főszerkesztője

Megnyílt a felújított újszegedi művelődési ház

Több mint egy esztendő szünet után *megnyitotta* kapuit Újszegeden a November 7 művelődési otthon. A 850 ezer forintos költséggel felújított épület visszakapta egykori tartozékát, az idővel beomlott oldalszárnyat, ahová az irodahelyiségek kerültek. Az újszegedi kulturális ház egyben *központja* a tanács kezelésben levő szegedi művelődési otthonoknak, s hozzá tartozik a Nyugdíjas Klub, a Balletiskola, a Bábszínház, a Képzőművészeti Kőr és a Zenebarátok Kórusa is.

Az újszegedi pártszervezet, a városi és az első kerületi tanács vb, valamint a Hazafias Népfrent helyi bizottságának hathatós támogatásával újjáépített művelődési otthonban tegnap délután *dr. Waldmann József*, az első kerületi tanács vb-tagja, mondott rövid megnyitói beszédet. Ezt követően *Szeles Zoltán* művészettörténész mutatta be a Képzőművészeti Alap Kiadó Vállalatának *Magyar festők a XIX. században* című reprodukciós vándorkiállítását.

Pártnapok Szegeden

Csongrád megyei Vendéglátóipari Vállalat (az Országos Szálloda és Vendéglátó Vállalattal együtt) 15 óra-
kor, előadó: Szabó József;
Textilipari Technikum 14,30 óra-
kor, előadó: Varga Lajos; DAV Szegedi Erőmű 14,30 óra-
kor, előadó: dr. Susla János. Társadalombiztosítási Igazgatóság 15 óra-
kor, előadó: Dr. Thököli József; Csongrád megyei Húsiipari Vállalat 16 óra-
kor, előadó: Váralyai Rezső; Állami Védőnőképző Intézet 14 óra-
kor, előadó: Boruzs Mihályné; Szegedi In-gatlankezelő Vállalat 16 óra-
kor, előadó: Kószó József; Szegedi I. Postahivatal 14,30 óra-
kor, előadó: Fodor István; MÜM. 624. Ipari-tanuló Intézet 16 óra-
kor, előadó: Lükő Gyula; DAV Központ 16,15 óra-
kor, előadó: Vajda György; Gép-ipari Technikum 16 óra-
kor, előadó: Páldi Ferenc; Ró-kusi általános iskola 15,30 óra-
kor, előadó: Toldi István; Szegedi Építőipari Vállalat 16,30 óra-
kor, előadó: Barna György.
Január 20-án, pénteken: MEH Vállalatnál 16 óra-
kor,

előadó: Kecskeméti Ferenc; Szegedi Közlekedési Vállalatnál 15 óra-
kor, előadó: Peták József; Szegedi Szer-zámkövács Ktsz-nél 13 óra-
kor, előadó: Pusztai István; Siketek és Csökcent Munkaképességük Ktsz-ében 14,30 óra-
kor, előadó: Árva Ferenc; Téglaiipari Vállalatnál 16 óra-
kor, előadó: Oláh Lajos; Állami Pincegazdaságnál 16,30 óra-
kor, előadó: Király Ferenc; Gyufaiipari Vállalatnál 14,30 óra-
kor, előadó: Dan-csó János; Férfi- és Női Di-vatszabó Vállalatnál 16,30 óra-
kor, előadó: Végvári Ist-ván; Szegedi Falemez-gyárban 14,30 óra-
kor, előadó: dr. Komócsin Mihály; Vízügyi Igazgatóságnál 14,30 óra-
kor, előadó: Forgó László; MESZÖV-nél 16,30 óra-
kor, előadó: *Hunyadkúrti* Lajos; Állami Áruházban 16,15 óra-
kor, előadó: Dózsa Pál; Kábelműveknél (a Számítástechnikai Vállalat számára is) 14,30 óra-
kor, előadó: Halász Árpád; MAV Nevelőintézetben 15 óra-
kor, előadó: Annus István. Szegedi Postaigazgatóságon 16,45 óra-
kor, előadó: Dr. Biczó György; A Belváros II. pártszervezetben a Ru-házati Bolt számára 18,30 óra-
kor, előadó: Telkes György.
Január 21-én, szombaton: Szegedi Kazánjavító Ktsz-nél 10,30 óra-
kor, előadó: Tóth Mihály.